

2007

RONDHANGEN
EEN ZINVOLLE TIJDSBESTEDING VOOR JONGEREN?

KAAT SABBE

Inhoudsopgave

1	Rondhangen in de actuele context	2
1.1	Begripsduiding.....	2
1.1.1	Rondhangen	2
1.1.2	Rondhangen als vrijetijdsbesteding.....	4
1.2	Kleine historiek.....	7
1.3	Publieke ruimte	8
1.3.1	Jongeren en ruimte.....	9
1.3.2	Pedagogisering	10
1.3.3	Institutionalisering.....	11
1.4	Probleemdefiniëring.....	12
2	Betekenis van rondhangen voor jongeren	15
2.1	Ruimtelijke dimensie	15
2.2	Sociale dimensie.....	16
2.3	Gedrag	17
2.4	Ontwikkeling	18
2.5	Emancipatie.....	19
2.6	Praktisch.....	20
2.7	Samengevat.....	20
3	Conclusies, bespreking en suggesties	22
3.1	Conclusies	22
3.2	Bespreking.....	22
3.3	Suggesties	24

1 Rondhangen in de actuele context

1.1 Begripsduiding

1.1.1 Rondhangen

Op zoek gaan naar een consistente definitie van rondhangen die alle noodzakelijke elementen bevat is geen gemakkelijke opgave. Voortdurend botsen we op verschillende invullingen van het begrip afhankelijk van de wetenschappelijke invalshoeken. We vinden het dan ook zinvol om een aantal omschrijvingen te bestuderen en kritisch te benaderen. Op basis van deze begripsverkenning willen we ten slotte noodzakelijke elementen aanhalen die een beschrijving van 'rondhangen' moet omvatten. Op deze manier maken we ook onze positiebepaling tegenover rondhangen en rondhangende jongeren duidelijk.

In een woordenboek vinden we de volgende omschrijvingen. Van Dale formuleert rondhangen als "op verschillende plaatsen of ergens voortdurend doelloos aanwezig zijn." Kramers schrijft "lummelen, doelloos rondlopen, zonder ernstige bezigheid de tijd verdoen."

Deze beschrijvingen zijn heel breed van karakter. Hiermee bedoelen we dat het niet specifiek gaat over jongeren of over een activiteit in de vrije tijd.

Meer specifieke en gedetailleerde beschrijvingen vinden we bij verschillende wetenschappelijke stromingen terug. Achtereenvolgens zullen we een criminologische, psychologische, subculturele en sociaal pedagogische benadering van rondhangen aangeven.

"Recent criminological and sociological research suggests that when people participate in activities without guardians present, the likelihood of involvement in criminal behaviour may increase" (Bratt, 2004, p. 8). Dit citaat toont aan dat vanuit criminologische (en sociologische) invalshoek rondhangen vaak gelinkt wordt aan criminaliteit en crimineel gedrag door de afwezigheid van elke vorm van sociale controle. Rondhangende jongeren worden hierdoor vaak afgebeeld als jeugdbendes of gangs (Rovers, 1997; Wiersma & Van Gemert, 2000; Decker & Weerman, 2005). Het crimineel gedrag wordt volgens deze benadering vaak verbonden met de invloed van leeftijdsgenoten of de woonomgeving.

Rondhangen wordt vanuit een psychologisch perspectief bekeken in functie van de ontwikkeling van jongeren. Verschillende auteurs (Meeuws, 1999; Craeynest, 1997) geven aan dat verkennend rondhangen hoort bij het opgroeien. Nederlands psycholoog Meeus (1999) bekrachtigt dit: "Vanuit ontwikkelingspsychologisch oogpunt bezien zou ik me zorgen maken als ze het niet deden." Jongeren zoeken nieuwe ervaringen. Dit kan gebeuren door het opdoen van nieuwe sensaties (bv. experimenteren met drugs of criminele activiteiten). Deze activiteiten inclusief rondhangen behoren tot de ontwikkeling van een eigen identiteit (Craeynest, 1997). Anderen delen de overtuiging dat ongestructureerde activiteiten zoals rondhangen gerelateerd zijn met anti-sociaal gedrag (Mahoney, Stattin & Lord, 2004; Persson, Kerr & Stattin, 2007).

Vanuit een jeugdsubculturele benadering in lijn met de opvattingen van het CCCS¹ formuleert Corrigan (Hazekamp, 1985, p. 100-101) "de jeugdsubcultuur van het hanging-around." Hieronder verstaat hij het niets-doen, de structurering van de tijd afgewisseld met 'vreemde invallen' zoals bijvoorbeeld ingooien van ruiten, lastig vallen van voorbijgangers als resultaat van verveling. In vergelijking met een criminologisch perspectief vormen deze 'weird ideas' hier niet het hoofdthema binnen de thematiek van het rondhangen maar wel de structurering van de tijd die gebeurt op een creatieve manier met een minimum aan middelen. Verder haalt Corrigan aan dat hanging-around de grootste en meeste

¹ Centre for Contemporary Cultural Studies

complexe jeugdsubcultuur is. "Het vormt tevens de meest voorkomende en meest intensieve activiteit van de meerderheid van de laaggeschoolde jongeren" (Corrigan in Hazekamp, 1985, p. 100).

Vanuit een sociaal pedagogische invalshoek formuleert Hazekamp (1985, p. 21) als doctor in de sociale wetenschappen rondhangen als "de omgang van jongens en meisjes met elkaar in de vrije tijd, in door hen zelf gevormde groepen, buiten de instituties gezin, school en arbeid om." Verder formuleert hij (Hazekamp, 1985, p.131) "rondhangen is een activiteit waarmee jongeren in alle sociale lagen zelf tijd en ruimte structureren" en "rondhangen als component van het onder-elkaar-zijn, waarin een afwisseling plaats vindt van het niets-doen en het scheppen van spannende gebeurtenissen".

Opvallend in deze beschrijving is de tegenstelling op vlak van het klassenspecifieke van rondhangen tegenover de subculturele benadering. In de subculturele benadering van Corrigan is rondhangen een subculturele activiteit die meest voorkomt bij laaggeschoolde jongeren. Hazekamp wijst er daarentegen op dat rondhangen een tijdverdrijf is voor jongeren uit alle sociale lagen.

Zowel bij Corrigan als Hazekamp vormt het structureren van tijd en ruimte een belangrijk onderdeel van het rondhangen. Ook het opzoeken van spannende gebeurtenissen of 'vreemde invallen' zijn vergelijkbaar in beide perspectieven. Dit opzoeken van kicks wordt ook in een psychologisch kader als onderdeel van de adolescentie benaderd.

Voor dit onderzoek sluiten wij ons sterk aan bij de omschrijving van rondhangen volgens Hazekamp (1985). Hij haalt belangrijke elementen aan die noodzakelijk zijn om een correcte begripsduiding te formuleren. Vertrekend vanuit Hazekamp proberen we een volledige beschrijving weer te geven door nieuwe elementen toe te voegen die we kort toelichten.

"Het zich herhaaldelijk en doch op willekeurige tijdstippen ophouden van jongeren, in een zelfgevoerde groep in de publieke ruimte in de vrije tijd buiten instituties als gezin, arbeid, school of jeugdwerk".

Ten eerste gaat het om een 'herhaald' fenomeen en niet om een éénmalige of toevallige ontmoeting van een groep jongeren. Jongeren die éénmalig napraten aan de schoolpoort stellen geen rondhanggedrag. Aansluitend geven jongeren zelf aan dat rondhangen beschouwd moet worden als een 'fase' die men doormaakt (Karsten, Kuiper & Reubsat, 2001). Rondhangen zou dus leeftijdsgebonden zijn en van voorbijgaande aard. Met 'willekeurig' bedoelen we dat er geen vaste tijdstippen zijn waarop afgesproken wordt. Het gaat meestal om een spontane ontmoeting op de hangplaats zonder dat vooraf een afspraak gemaakt wordt.

Ten tweede wordt 'ophouden' omschreven als fysiek aanwezig zijn op een bepaalde plaats. Hazekamp (1985) heeft het over bijeenzijn om niets te doen. Corrigan (Hazekamp, 1985) omschrijft het als 'passing the time'. De fysieke aanwezigheid houdt een symbolische toe-eigening van de ruimte in.

Verder wordt rondhangen 'in een zelfgevoerde groep' gedaan. De ontmoeting van leeftijdsgenoten en het samenzijn staat hierbij centraal. Jongeren hechten in hun ontwikkelingsfase veel belang aan peers of leeftijdsgenoten. Het belang dat aan vrienden wordt gehecht wordt in veel onderzoek sterk onderstreept. Dat de groep zelfgevoerd is wijst op de spontaniteit van deze groepsvorming. Dit type groepsvorming staat tegenover groepsvorming die formeel verloopt binnen het onderwijs, het gezin etc. Hazekamp (1985, p. 98) geeft aan dat "jongeren zo de mogelijkheid hebben om een eigen institutie te creëren die niet afhankelijk is van een te voren vastgelegd formeel pedagogisch geïnspireerd kader, waarin jongeren op grond van hun leeftijd een ondergeschikte positie innemen".

Een ander element gaat over de 'ruimte' waar de jongeren zich ophouden. We spreken hier van betekenisvolle plekken in de openbare ruimte, die meestal in de onmiddellijke omgeving liggen. Een

andere term afkomstig uit het straathoekwerk is vindplaatsen. Deze zijn als volgt gedefinieerd: “die locaties die door de betrokken doelgroep tijdens hun dagelijkse bezigheden gefrequent worden en waar de kans groot is er leden van aan te treffen” (Wolf, 1997, p. 27-28). De publieke ruimte heeft het kenmerk dat het voor iedereen vrij toegankelijk is. Rondhangen gebeurt dus in een context waarbij de controle van verschillende instituties afwezig of beperkt is. Dit betekent dat men op zoek gaat naar ruimtes waar sociale controle afwezig is en men dus ongestructureerd kan samenzijn. Informele plekken als straten, pleinen, winkelcentra en in de buurt van sportinfrastructuur bieden deze vrijheid. De ruimtes zijn net zoals de groep zelfgekozen.

Als laatste is ook het element ‘non-formele vrijetijdsbesteding’ een voorwaarde om te spreken over rondhangen. Non-formeel betekent dat de vrije tijd niet binnen een georganiseerd kader doorgebracht wordt. Het gaat niet om jeugdverenigingen, sportverenigingen, jeugdhuisen etc. Rondhangen staat los van geïnstitutionaliseerde vormen als school, arbeid, gezin of jeugdwerk. Dit houdt in dat jongeren zich niet verzamelen rond een bepaalde externe activiteit zoals men in een sportclub samenkomt om te sporten. Rondhangen gebeurt meestal in de vrije tijd namelijk de tijd die niet doorgebracht wordt op school of op het werk.

Het is op dit element dat we in het volgend deel dieper willen ingaan. Hoe kunnen we rondhangen zien als (vrije)tijdsbesteding?

1.1.2 Rondhangen als vrijetijdsbesteding

Jongeren brengen op heel wat verschillende manieren hun tijd door. Zowel uit Vlaams onderzoek (Glorieux et al., 2006) als uit Europees tijdbestedingsonderzoek (Stevens, 2006) blijkt dat slapen het grootste deel van de tijd rooft, gevolgd door vrije tijd en op een derde plaats komt werk of studie. “Onder meer door veranderingen op de arbeidsmarkt en digitalisering hebben mensen vandaag veel meer vrije tijd dan in de vorige eeuw. Er is zelfs sprake van een vrijetijdssamenleving” (Sinnaeve, Van Nuffel & Schillemans, 2004, p. 75). Uit onderzoek van de TOR-groep² in 2004 blijkt dat jongeren tussen 18 en 24 jaar meest vrije tijd hebben in vergelijking met de beroepsactieve bevolking tot 55 jaar (Glorieux et al., 2006).

Bij bepaalde jongeren neemt de vrije tijd in specifieke situaties de overhand op de algemene tijdsbesteding. In het kader van dit onderzoek noemen we werkloze jongeren en spijbelende jongeren. Jeugdwerkloosheid is een actuele problematiek. In 2003 was er bij Vlaamse jongeren van -25 jaar een jeugdwerkloosheidsgraad van 11,6%. Werkloze jongeren hebben een grote hoeveelheid ongestructureerde vrije tijd (Glorieux et al., 2006; Vettenburg, Walgrave & Van Kerckvoorde, 1984). Rondhangen is voor hen een belangrijke activiteit in het besteden van die vrije tijd (Ter Huurne, 1985; Dresen-Coenders et al., 1991). Spijbelende jongeren vormen de verplichte schooltijd om in vrije tijd waarbij rondhangen een frequent uitgevoerde manier vormt om de tijd door te brengen.

Voor de verdere uitwerking nemen we deze vormen mee onder de noemer rondhangen als vrijetijdsbesteding om ons verder te kunnen toespitsen op de onderzoeksvraag.

Vrije tijd en het besteden van vrije tijd wordt vaak verbonden met maatschappelijke instituties. Jongeren kunnen hun buitenschoolse tijd besteden in het institutionele aanbod zoals het jeugdwerk of in het commerciële aanbod. Deze blik op vrije tijd is een maatschappijgericht perspectief dat de vrije tijd ziet als meetbare resttijd (Vettenburg et al., 2006). In een individugericht perspectief wordt vrije tijd gedefinieerd als ‘eigen tijd’ waar de betekenisgeving subjectief is. Hier wordt vrije tijd niet gezien als resttijd maar als eigen in te vullen tijd.

² Tempus Omnia Relevat

De discrepantie tussen deze twee benaderingen kan onbegrip meebrengen tegenover jongeren die hun vrije tijd anders invullen dan het maatschappelijk perspectief naar voor schuift. Het gaat hier met andere woorden over jongeren die niet deelnemen aan het institutionele of commerciële aanbod. Rondhangen kan beschouwd worden als dergelijke vrijetijdsbesteding.

Vrijetijdsactiviteiten zijn die activiteiten waaraan je deelneemt zonder dat je ertoe verplicht wordt of met ander woorden die niet tot slapen, arbeid, onderwijs, huishouding en fysieke verzorging gerekend worden. De jeugdbeweging werd lange tijd als 'de' vorm van vrijetijdsbesteding gezien. De werking werd gestuurd door een instrumentele doelstelling namelijk kinderen en jongeren opvoeden tot het maatschappelijke project. De opkomst van het commerciële aanbod was een bron van bezorgdheid en interventie door volwassenen. In deze context moeten we ook rondhangen zien. Rondhangen is een vorm van ongeorganiseerde en non-formele vrijetijdsbesteding die ontsnapt aan het toezicht van volwassenen. Rondhangen wordt in vele opzichten gezien als een minderwaardig jeugdverdrif (Dresen-Coenders et al., 1991).

Ondanks de publieke opinie en de pedagogische bezorgdheid blijkt uit verschillende onderzoeken dat heel wat vrije tijd ongeorganiseerd wordt doorgebracht en dat rondhangen bij de favorieten van de jongeren hoort (Hazekamp, 1985; Larson, 1997; De Witte, Hooge & Walgrave, 2000; Vlaams-Brabant, 2002; Vettenburg et al., 2006).

Uit onderzoek (Jong in Gent, 2001; Vettenburg et al., 2006) blijkt dat de feitelijke vrijetijdsbesteding niet altijd overeenkomt met de ideale of favoriete vrijetijdsbesteding. Zo bijvoorbeeld scoort 'rondhangen' heel laag als feitelijke vrijetijdsbesteding maar veel hoger als favoriete vrijetijdsbesteding. Dit wijst erop dat jongeren het niet vaak doen, maar het wel vaker zouden willen doen. Het Kliksons-onderzoek 2003-2004 toont een gelijkaardige vaststelling. 17 procent van de ondervraagde Vlaamse jongeren geven aan dat ze te weinig kunnen rondhangen in hun buurt (De Rycke, 2004). Deze vaststelling toont de hoge waardering aan die rondhangen van de jongeren krijgt.

Deze hoge waardering houdt niet in dat rondhangen ook effectief door een meerderheid van de jongeren gedaan wordt. Uit het onderzoek 'Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld' (Goedseels et al., 2000) blijkt dat slechts één op vijf jongeren (20,5%) hun vrije tijd buiten doorbrengt. 35,9% brengt zijn vrije tijd even vaak thuis als buiten door. Slechts 7,9% van de Vlaamse jongeren geeft aan dat 'gewoon wat rondlopen of rondhangen op straat' bij hun vrijetijdsbesteding hoort. Deze resultaten wijzen erop dat rondhangen door een minderheid van de jongeren als vrijetijdsbesteding gedaan wordt. Toch stellen Dresen-Coenders et al. (1991) dat rondhangen tegenwoordig waarschijnlijk veel meer voorkomt dan in gangbare, officiële visies wordt verondersteld.

Op basis van resultaten uit verschillende onderzoeken willen we op zoek gaan naar een benadering van rondhangende jongeren. Een algemeen en volledig beeld willen en kunnen we hier niet schetsen, dit hoort niet tot de opzet van deze scriptie. De elementen die we aanduiden zijn achtereenvolgens leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, etniciteit, levensstandaard en relaties thuis.

Uit onderzoek blijkt dat vooral oudere jongeren en meer specifiek oudere jongens vaker buitenshuis en in groep hun vrije tijd doorbrengen. Bij hen komt naast vrienden bezoeken, telefoneren, naar een fuif of jeugdhuis gaan ook rondhangen of 'gewoon rondlopen in de buurt' naar voor (Vettenburg et al., 2006; Onderzoek naar groepsvorming in Vlaams-Brabant, 2002). Meisjes brengen hun vrije tijd vaker binnenshuis door terwijl jongens zich meer in de openbaarheid ophouden. Uit historisch perspectief blijkt een gelijkaardige vaststelling. Vooral mannelijke jongeren werd een grotere vrijheid toegestaan om zich in de publieke ruimte op te houden (Dresen-Coenders et al., 1991). Vandaag verdwijnt dit genderverschil geleidelijk door de onderlinge veranderende relatie tussen jongens en meisjes (Goedseels et al., 2000).

Daarnaast blijkt dat jongeren uit BSO of TSO vaker hun vrije tijd buitenshuis (op straat of plein) doorbrengen en jongeren uit het ASO meer deelnemen aan het georganiseerde verenigingsleven (Corrigan in Hazekamp, 1985; Dresen-Coenders et al., 1991; Goedseels et al., 2000). We zouden dus kunnen aannemen dat laaggeschoolde jongeren vaak buitenshuis rondhangen om de tijd te passeren.

Verder zouden jongeren van allochtone afkomst meer op straat verblijven dan autochtone jongeren (Goedseels et al., 2000; Karsten et al., 2001; Onderzoek naar groepsvorming in Vlaams-Brabant, 2002). Kliksons-onderzoek toont aan dat Vlaamse tieners die zichzelf als armer definiëren verhoudingsgewijs meer op pleinen en openbare plaatsen verblijven in hun vrije tijd. En dit is meer in steden dan in dorpen het geval (Karsten et al., 2001; De Rycke, 2004). Stedelijke jongeren die in kleine behuizing wonen zonder tuin gaan verhoudingsbewijs vaker op zoek naar een eigen plek in de publieke ruimte (Karsten et al., 2001). Ten slotte geven Persson et al. (2007) aan dat jongeren die thuis negatieve ervaringen hebben met controle door volwassenen dit veralgemenen en dus niet deelnemen aan georganiseerde vrijetijdsbesteding. Deze jongeren gaan procentueel meer hun vrije tijd ongestructureerd doorbrengen door bijvoorbeeld rond te hangen in de publieke ruimte.

We kunnen besluiten dat volgens deze vaststellingen rondhangen een hooggewaardeerde activiteit is bij jongeren maar die slechts door een minderheid uitgevoerd wordt. Rondhangen wordt meest gedaan door oudere, mannelijke jongeren van allochtone afkomst voornamelijk uit BSO en TSO.

Deze vaststellingen uit voornamelijk Vlaams onderzoek (uitgezonderd Persson et al., 2007) staan tegenover de bewering van Hazekamp (1985) dat rondhangen een activiteit is waarmee jongeren 'in alle sociale lagen' tijd en ruimte structureren. Hij spreekt dus niet over een hogere graad van rondhangen bij laaggeschoolde jongeren.

Verder kwantitatief onderzoek naar rondhangen zou deze vaststellingen al dan niet kunnen bevestigen en een antwoord bieden op deze tegenstelling. Deze vraag wordt niet opgenomen in dit onderzoek.

Maatschappelijke evoluties op vlak van vrije tijd hebben duidelijk invloed op het rondhangen als vrijetijdsbesteding bij jongeren. We lichten kort toe.

- De autonomisering van de vrijetijdsbesteding houdt in dat dit een gebied is geworden waar volwassenen (lees: ouders) weinig directe bemoeienis hebben.
- De keuze wat betreft vrijetijdsbesteding wordt steeds meer losgemaakt van buurt en gezin. Ouders bepalen niet langer hoe jongeren hun vrije tijd moeten doorbrengen.
- De commercialisering van het vrijetijdsaanbod heeft tot gevolg dat het aanbod duurder wordt en bepaalde jongeren op financiële basis kiezen voor goedkopere alternatieven zoals rondhangen.
- Differentiatie en toegenomen beschikbare tijd. Jongeren hebben ruim 5 uur per dag vrije tijd, in het weekend 9 uur per dag (Sinnaeve & Schillemans, 2006). Jongeren hebben dus meer vrije tijd en benutten deze beschikbare tijd op verschillende manieren. Algemeen gesteld breidt het vrijetijdsaanbod uit, maar paradoxaal leidt dit niet tot meer participatie van jongeren aan dit aanbod.
- Door de privatisering en individualisering van vrije tijd neemt het vanzelfsprekende groepsvermaak af. Jongeren worden aangesproken op meer creativiteit om meer individueel of in beperkte kring hun vrije tijd door te brengen.

“Deze tendensen tonen aan dat het georganiseerde groepsvermaak aan betekenis verloren heeft” (Goedseels et al., 2000, p. 152-153).

Het wantrouwen van volwassenen tegenover het rondhangen kan historisch geduid worden. Volwassenen hebben last van het 'grote-boze-wolf syndroom' waarbij ze hun bezorgdheid uiten over

de risico's die kinderen en jongeren lopen in de publieke ruimte. Dit motief vormt een continue drijfveer in de ontwikkeling van de pedagogiek. In de kleine historiek proberen we dit in beeld te brengen en te linken aan het wantrouwen tegenover rondhangen.

1.2 Kleine historiek

Jongeren als sociale categorie nemen een dubbele positie in namelijk jeugd als toekomst en jeugd als bedreiging. Deze dualisering dreigt vandaag onder invloed van mediaberichtgeving over delinquentie bij jongeren om te slaan in morele paniek (Pavis & Cunningham-Burley, 1999). Statements als 'normen en waarden' en 'er moet weer opgevoed worden' vinden vandaag een nieuwe voedingsbodem. Of deze voedingsbodem zo vernieuwend is proberen we in dit hoofdstuk te verduidelijken.

Vanaf het ontstaan van de sociale pedagogiek wordt ongeorganiseerde jeugd overladen met pedagogische bezorgdheid. Dit resulteerde steeds in maatregelen om de geveiseerde jongeren tot een georganiseerde vrijetijdsbesteding aan te zetten (Hazekamp, 1985; Bouverne-De Bie, 2006-2007).

Vanaf de 16e eeuw maakt de idee van een aparte kindperiode langzaam opgang. Dit zet zich door tijdens de Verlichtingsperiode waar onder invloed van een pedagogisch mensbeeld de aanzet wordt gegeven om kinderen definitief af te scheiden van volwassenen. De kindertijd wordt een pedagogisch moratorium. Kinderen en jongeren vormen de toekomst en worden ingeschakeld voor het maatschappelijke project. Het burgerlijke beschavingsoffensief wordt in deze periode ontketend (Depaepe, 2004). Afhankelijkheid van en sturing door volwassenen staat hierbij centraal (Vanobbergen, 2003). Dresen-Coenders et al. (1991) getuigen dat de komst van de formele jeugdvereniging omstreeks 1800 een opluchting betekende voor de ouders.

Door het grote vertrouwen in de wetenschap vormen sociale wetenschappen de basis voor de institutionalisering en de massiviteit van het kindbeeld. Deze massiviteit zorgt ervoor dat het algemene beeld van de jeugd gezien wordt als de 'normale' situatie. Afwijkers worden met behulp van de statistische wetenschap scherper in beeld gebracht en daardoor geïdentificeerd.

Eind 19e – begin 20e eeuw leiden sociale veranderingen tot nieuwe maatschappelijke instituties zoals jeugdbescherming, leerplicht en jeugdbewegingen. Dresen-Coenders et al. (1991) hebben het over de modernisering van het samen-jong-zijn. De derde milieubenadering maakt opmars waarbij het accent ligt op de vrije jeugdvorming. De jeugdbeweging staat synoniem voor jeugdwerk en wordt gezien als de ideale vorm van vrijetijdsbesteding voor alle jongeren (Bouverne-De Bie, 2006-2007). Jongeren worden in hun vrije tijd door volwassenen gestuurd in een gewenste richting. De jeugdbeweging wordt in die context gezien als een krachtig opvoedingsinstrument. De pedagogiek evolueert dan ook naar een vrijetijdspedagogiek. Deelname aan een jeugdbeweging wordt als nieuwe norm geïnstalleerd. Deze focus heeft als neveneffect dat er over jeugdgroepen zoals rondhangen vrijwel geen gegevens bestaan (Dresen-Coenders et al., 1991).

De bezorgdheid tegenover ongeorganiseerde jeugd stijgt tegelijk met het geloof dat vrije tijd het enige opvoedingsmilieu is om de jeugd uit lagere sociale klassen te bereiken. Coussée (2006-2007) heeft het over 'theebuiltjespedagogiek' waar indirecte verheffing van de arbeidsjongeren beoogd wordt via de vorming van elites in de jeugd. De arbeidersjeugd wordt over de gehele ontwikkelingslijn geveiseerd omdat ze een potentiële risicogroep vormen.

In het massajeugdonderzoek wordt de toenemende consumptiemaatschappij van de jaren '60 gezien als bedreigende factor (Dresen-Coenders et al., 1991). De consumptie richt zijn pijlen op een nieuwe verkoopsgroep namelijk kinderen en jongeren. Morele paniek over de invloed van deze massacultuur uit zich vooral in een focus op arbeidersjeugd. Langeveld deed in 1952 een onderzoek

‘maatschappelijke verwildering der jeugd’ waarin hij de verwilderde jeugdige omschrijft als massamens, meeloper die geen eigen keuzes maakt en karakterloos wezen (Praamsma, 2002).

Er wordt druk gezocht naar antwoorden voor de problematiek van niet-participerende jeugd. “Er worden maatregelen genomen om de last veroorzakende jeugd, alsook hun ouders, weer in het rechte spoor te krijgen” (Kok, 2003, p. 10). Dit gegeven is niet nieuw, methodische differentiatie vormt een continu gegeven doorheen de ontwikkeling van de pedagogiek. Preventie vormt het sleutelwoord doorheen de initiatieven. Deze preventieve benadering houdt een defensieve reflex in waarbij zowel de jongeren als de ouders gemarginaliseerd worden (Bouverne-De Bie, 2006-2007). Voorbeelden van dergelijke methodische aanpak zijn het open jeugdwerk en het jeugdwelzijnswerk. Deze laatste heeft een belangrijke opdracht om de ‘moeilijke jeugd’ van straat te houden.

Ondanks tendensen van participatie, onderhandelingscultuur en jeugd als volwaardig onderdeel van de sociale structuur met als hoogtepunt het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind in 1989 blijven jongeren die niet deelnemen aan het georganiseerde en gestuurde vrijetijdsaanbod bron van pedagogische bezorgdheid.

Volgende uitspraak blijkt ook vandaag te gelden “vrije tijd is vanuit pedagogisch oogpunt alleen aanvaardbaar wanneer zij met doelgerichte activiteiten worden gevuld. Als lege tijd is zij bedreigend en wordt zij geassocieerd met (seksuele) verwildering. Jongeren moeten worden opgevoed tot het nuttig besteden van vrije tijd” (du Bois-Reymond & Meijers, 1987, p. 205). Jongeren mogen elkaar ontmoeten in de eigen jeugdcultuur maar deze ontmoeting hoort niet te gebeuren op straat (Dresen-Coenders et al., 1991).

Ook de morele herbewapening van de jaren ‘90 getuigt van deze bezorgdheid. Deze morele herbewapening vormt een antwoord op symptomen als criminaliteit, vandalisme, zwerfgedrag etc. Er wordt gepleit voor een normvaste opvoeding voor kinderen en jongeren. Hierdoor wordt opnieuw de niet-georganiseerde jeugd geïnterpreteerd als gevolg van het versterken van het standaardbeeld van de jeugd.

Het geloof in de magie van het jeugdwerk is niet uitgedoofd. Jeugdwerk leert op een informele wijze spreken en luisteren, opkomen voor jezelf en anderen, leert samenwerken, leert creatief zijn, leert assertief zijn. “Het jeugdwerk emancipeert, punt” (Coussée, 2006, p.28). Dit geloof vertaalt zich in een toegankelijkheidsdiscussie. Het jeugdwerk stelt zichzelf niet in vraag maar formuleert een methodisch antwoord op het selectieve bereik. De vraag is dan: ‘Hoe kunnen we non-participanten doen deelnemen aan dat machtige jeugdwerk?’. Deze vraag brengt de niet-deelnemers waaronder rondhangende jongeren in een geproblematiseerde positie.

Uit deze kleine historische schets mag blijken dat ongeorganiseerde jeugd waaronder rondhangende jongeren steeds een bron van pedagogische bezorgdheid is geweest en nog steeds is (Dresen-Coenders et al., 1991; Hall et al., 1999). “Men wil jongeren van de straat houden zodat ze zowel geen onveilige situaties kunnen veroorzaken, als niet het slachtoffer kunnen worden van onveiligheid op straat” (Karsten et al., 2001, p. 135). Rondhangende jongeren worden object van allerlei methodische antwoorden om hun deelname te verzekeren aan het georganiseerde en gestuurde aanbod.

1.3 Publieke ruimte

Publieke ruimte kunnen we omschrijven als openbare ruimte die vanuit een democratische lezing voor iedereen toegankelijk is of zou moeten zijn. De publieke of openbare ruimte is vandaag een schaars goed geworden waarbinnen elk individu zich een plek wil toe-eigenen. Ze is steeds minder beschikbaar voor iedereen en is om die reden onderwerp van strijd.

Publieke ruimte is schaars door de hoeveelheid gebruikers die de ruimte opeisen maar ook door de infrastructurele inrichting van steden en gemeenten. Private bebouwing en bebouwing vanuit staatsoverweging bedreigen de publieke ruimte. Ook deze vormgeving beperkt mogelijke relatievorming in de publieke ruimte als sociaal terrein (Soenen, 2006).

Karsten et al. (2001) geven gelijklopend aan dat de toegenomen functiescheiding in de publieke ruimte (werk, vrije tijd en wonen) de straat verandert in een niemandsland. De publieke ruimte wordt steeds vaker als doorgangsgebied gebruikt waardoor het zijn ontmoetingsfunctie verliest (Hazekamp, 1985; Karsten et al., 2001). Groepen rondhangende jongeren op straat vallen meer op en worden sneller als storend ervaren (Dresen-Coenders et al., 1991). In het doorgangsgebied worden bepaalde regels, codes of gebruiken geformuleerd. Op die manier ontstaat er discrepantie tussen volwassenen die de publieke ruimte gebruiken als doorgangsgebied en jongeren die de publieke ruimte benutten als ontmoetingsplaats. De belangen van groepen zoals jongeren en kinderen die een zwakkere positie innemen worden naar de achtergrond geduwd.

Het is net in die omstreken publieke ruimte dat rondhangende jongeren zich ophouden en hun plek opeisen. De jeugd vormt een belangrijke en intensieve gebruikersgroep van die publieke ruimte.

1.3.1 Jongeren en ruimte

We haalden al aan dat jongeren hun vrije tijd slechts in beperkte mate (slechts één op vijf) buiten doorbrengen. Slechts 7,9% van de Vlaamse jongeren geeft aan dat 'gewoon wat rondlopen of rondhangen op straat' bij hun vrijetijdsbesteding hoort (Goedseels et al., 2000). Uit deze gegevens blijkt dat rondhangen in de publieke ruimte door een minderheid van de jongeren gedaan wordt. Toch geven 17% van de ondervraagde Vlaamse jongeren (Kliksons-onderzoek 2001) aan dat ze te weinig kunnen rondhangen in hun buurt (De Rycke, 2004). We kunnen dus besluiten dat jongeren zich vaker zouden willen ophouden in de publieke ruimte dan nu het geval is.

Verschillende auteurs stellen dat door de stijgende mobiliteit van jongeren de actieradius van jongeren uitbreidt en dat het rondhangen zich steeds verder van de woonplaats afspeelt (ondermeer Dresen-Coenders et al., 1991; Karsten et al., 2001). Nochtans blijkt uit onderzoek dat jongeren die hun vrije tijd vullen met rondhangen dit meestal in de directe omgeving van de woning doen. Uit Kliksons-onderzoek blijkt dat 22% van de ondervraagde Vlaamse jongeren de eigen straat verkiest, 31% verkiest een straat of plein in de eigen gemeente (De Rycke, 2004). "Slechts een minderheid verplaatst zich 10 km of verder voor hun vrijetijdsbesteding" (Sinnaeve & Schillemans, 2006, p. 157).

Baacke situeert de buurt in zijn theorie van de ecologische cirkels in de 'ecologische nabijheid'. Deze ruimte neemt een tweede plaats in na het 'ecologische centrum' waarmee de thuissituatie bedoeld wordt. Breder dan de ecologische nabijheid formuleert hij de 'ecologische sectoren' zoals school, bibliotheek etc. en de 'ecologische periferie' waarbinnen gelegenheidscontacten plaatsvinden. Hoe ouder een kind wordt, hoe verder het zich beweegt van het ecologische centrum. Door het binnendringen van media in het ecologische centrum verloopt de kennismaking niet volledig volgens de concentrische cirkels (Wildemeersch & Reyskens, 2001). Voor rondhangende jongeren geldt dat de 'ecologische nabijheid' ondanks het verkennen van 'ecologische sectoren' een belangrijke rol blijft innemen in hun ruimtegebruik.

Jongeren verkiezen dus de nabije omgeving om rond te hangen. Een meer gedetailleerde opdeling wordt gemaakt door het Vlaamse beleid (Vlaams Jeugdbeleid, 2005-2007) inzake jeugdruimte.

De formele jeugdruimte wordt hoofdzakelijk gebruikt door kinderen en jongeren in de vrije tijd en wordt ook als dusdanig erkend door volwassenen en beleidsvoerende instanties. De informele jeugdruimte wordt ook hoofdzakelijk door kinderen en jongeren in de vrije tijd gebruikt. Deze ruimte

heeft echter niet uitdrukkelijk deze bedoeling en wordt dus ook niet als dusdanig erkend door volwassenen en beleidsvoerende instanties. Verder wordt een onderscheid gemaakt tussen commercieel en niet-commercieel en al dan niet voorwaardelijke toegankelijkheid. Deze voorwaardelijkheid slaat op het betalen van toegangsgeld of lidmaatschap.

Als we de ruimte van rondhangende jongeren beschouwen dan moeten we die vooral plaatsen onder de informele, niet-commerciële en open toegankelijke ruimte, zowel in openlucht als overdekt. Het gaat hierbij om zelfgekozen vindplaatsen in de publieke ruimte die voor de jongeren een symbolische waarde hebben (Wolf, 1997; Noorda & Veenbaas, 2006). Dresen-Coenders et al. (1991) beschouwen plaatsen zoals winkelcentra als de moderne versie van de 'aangeklede straat'. Formele jeugdruimtes kunnen ook gebruikt worden door rondhangende jongeren maar zonder het beoefenen van de activiteit waarvoor de ruimtes bedoeld zijn. Er wordt niet beantwoord aan de functionele dimensie van de ruimte (Steffens & Cuyvers, 2003). Zo gaan jongeren rondhangen op speelpleintjes maar niet om er gebruik van te maken als speelruimte. Of ze houden zich op in winkelcentra maar niet om er te gaan winkelen.

Rond de formeel ingerichte hangplekken bestaat er een gelijklopend fenomeen. Het oprichten van nieuwe formele hangplekken door het beleid houdt in dat historisch gegroeide informele ontmoetingsplekken worden geformaliseerd. De opzet van het beleid is de jongeren een eigen plek geven in de openbare ruimte, het effect van het beleid is echter paradoxaal. Verschillende gevallen tonen aan dat jongeren deze formele hangplekken niet benutten en nieuwe informele plekken gaan opzoeken (Noorda & Veenbaas, 2006). Hall et al. (1999, p. 508) formuleren "they (youngsters on street corners) define their interests and needs in opposition to what is on offer at the designated site." Dit fenomeen kan grotendeels voorkomen worden door in samenspraak en in samenwerking met de jongeren dergelijke formele ruimtes in te richten (Noorda & Veenbaas, 2006).

We toonden met bovenstaand schema niet alleen de eigenheid van rondhangplekken aan maar ook de uitgestrektheid van het jeugdland zoals Dasberg (1984) het formuleert. Het jeugdland bestaat uit een steeds groeiend aantal jeugdvoorzieningen. Twee opmerkelijke tendensen in verband met deze ruimte voor de jeugd namelijk pedagogisering en institutionalisering willen we hier aanhalen.

1.3.2 Pedagogisering

Pedagogisering duidt op de groeiende aandacht voor professionele pedagogische ondersteuning op verschillende vlakken in ons dagelijks leven. Pedagogische instituties bestrijken alsmaar meer domeinen van ons samenleven en pedagogische normen doordringen ons denken (Bouverne-De Bie, 2006-2007).

Depaepe (2004) schets de pedagogisering tegenover het modernistische omslagdenken. Aan dit omslagdenken is Ariès met zijn hypothese van de 'ontdekking van het kind' niet vreemd. Hierdoor had men meer oog voor het kind en de adolescent. Ariès heeft het zelf over "de omslag tot pedagogische omgang met het moderne kind" (Depaepe, 2004, p. 37). Dekker sprak over Ariès in termen van de 'zwarte legende' waarmee hij doelde op Ariès' opvatting over het ontbreken van het kinder- en jeugdsentiment vóór de omslag. Volgens de de 'witte legende' waren er altijd al liefdevol opgevoede kinderen geweest.

Later wordt vanuit een 'new social and cultural history of education' -perspectief met denkers als Elias en Foucault aangegeven dat het "meer verantwoord is om te spreken over een toegenomen (en nog steeds toenemende) pedagogisering van het kinderlijke leven dan van een ontdekking ervan" (Depaepe, 2004, p. 42).

Depaepe (2004) stelt dat er een verandering waar te nemen is maar gelooft niet in de omslagthese. Het is volgens hem een geleidelijk proces van grotere belangstelling voor het kind vanuit het oogpunt van de volwassene.

Hoe deze pedagogisering een hogere graad aannam en aanneemt tegenover ongeorganiseerde jeugd zoals rondhangende jongeren toonden we aan in de 'kleine historiek'.

Het installeren van hangplekken voor jongeren is een goede illustratie voor zowel pedagogisering als institutionalisering. Informele plekken worden getransformeerd naar formele ruimtes. De bedoeling is jongeren een plek te geven in de samenleving maar impliciet ook het rondhangen aan controle te onderwerpen. De pedagogische norm krijgt hierdoor grip op het rondhangen met als gevolg dat de controle op de openbare ruimte wordt geïntensiveerd (Dresen-Coenders et al., 1991). Hierdoor kunnen jongeren zich steeds minder ongecontroleerd ophouden op informele plekken in de publieke ruimte. Volgens Rasmussen (2004) gaat het over de creatie van 'places for children'. Deze plaatsen worden gecreëerd en aangeduid door volwassenen. Ze nemen hierdoor een plaats in binnen de 'institutionalized triangle' die bestaat uit het gezin, de school en recreatieve mogelijkheden.

Jongeren worden bij de vorming van places for children niet of slechts in beperkte mate betrokken. Het gevolg van deze installatie van hangplekken is dat jongeren afgezonderd worden in de samenleving. Kinderen en jongeren worden geïsoleerd of op een pedagogisch eiland geplaatst (Dasberg, 1984). Dit fenomeen kan gekenmerkt worden als de pedagogische paradox (Bouverne-De Bie, 2006-2007). Men wil kinderen en jongeren voorbereiden voor de samenleving maar dit gebeurt vanuit een onmaatschappelijke, gedepolitiseerde ruimte voor de jeugd.

1.3.3 Institutionalisering

Institutionalisering is een proces dat nauw verbonden is met pedagogisering, getuige is de illustratie over de installatie van hangplekken. Institutionalisering kan op verschillende manieren geformuleerd worden. In het kader van deze scriptie willen we ons toespitsen op de institutionalisering van de jeugdruimte. Volgende omschrijvingen kunnen verduidelijking brengen. Institutionalisering als een proces van toenemende voorzieningen en hiermee verbonden institutionalisering als een proces waarbij regels ontstaan die het denken en handelen sturen in de samenleving.

Institutionalisering als proces van toenemende voorzieningen heeft als gevolg dat de vrije handelingsruimte van individuen beperkt wordt doordat elk handelen thuishoort in een specifieke institutie. Binnen deze instituties gelden regels die het denken en handelen structureren en aangeven wat al dan niet hoort. Het gaat dus om een verduurzaming en veralgemening van handelspatronen die afhankelijk zijn van de cultuur van een samenleving. Om te spelen kunnen kinderen terecht op een speelplein, om te sporten in een sportvereniging etc. Straten of pleinen vormen doorgangsgebieden waar een eventuele toevallige ontmoeting kan plaatsvinden. Winkelcentra vormen de accommodatie om te winkelen en daar horen bepaalde gedragspatronen bij. Rondhangen past niet binnen deze instituties en stoot tegen de aanwezige spelregels.

Rasmussen (2004) geeft met het begrip 'institutionalized triangle' aan dat de leefwereld van kinderen en jongeren steeds meer geïnstitutionaliseerd wordt. Kinderen en jongeren spenderen hun tijd hoofdzakelijk binnen de instituties gezin, school en recreatie. Deze dominante settings worden in de literatuur ook wel de drie opvoedingsmilieus genoemd (Bouverne-De Bie, 2006-2007). Rondhangen valt buiten deze geïnstitutionaliseerde driehoek en daarom probeert het beleid een antwoord te formuleren door het installeren van formele hangplekken. De omvorming van informele plekken tot formele jeugdruimte kunnen we benoemen als een onderdeel van de institutionalisering van de

jeugdruimte. Hiermee wordt een poging gedaan om het rondhangen alsnog binnen het geïnstitutionaliseerde kader van de vrije tijd te brengen.

Institutionalisering van de jeugdruimte heeft betrekking op de ontwikkeling van alsmear meer jeugdvoorzieningen (Karsten et al., 2001). Deze voorzieningen noemen we formele jeugdruimte. Jongeren worden geacht hier hun vrije tijd in door te brengen. Dit proces van formaliseren van jeugdruimtes is een intensief stijgend gegeven.

Processen van pedagogisering en institutionalisering spelen een rol in de probleembenadering van rondhangen. Op welke manier ze dit doen nemen we mee in de studie van de probleemdefiniëring.

1.4 Probleemdefiniëring

Er wordt vanuit verschillende instanties en hoeken gereageerd op het rondhangen en op het gedrag van rondhangende jongeren. Niet alleen ouders maar ook buurtbewoners, politie en welzijnswerkers uiten hun bezorgdheid. Het ligt niet binnen het bereik van deze scriptie om een grondige probleemanalyse te maken maar we willen toch kort één en ander verduidelijken.

De klachten die geformuleerd worden gaan niet louter over de aanwezigheid van de jongeren in de publieke ruimte maar meer over de overlast die ermee gepaard gaat. De overlast kent een brede waaier aan gradaties. Het gaat van lawaai, afval, aanrijden van brommers, vandalisme, verbaal en lichamelijk geweld, occasioneel druggebruik tot zware criminaliteit. Door het toenemende onveiligheidsgevoel bij de burgers wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen verschillende wijzen waarop jongeren op straat verschijnen. Het is nochtans noodzakelijk om dat onderscheid te maken om een correcte probleembenadering te verkrijgen. Denken we hierbij aan de benadering van rondhangen op zich en rondhangen die gepaard gaat met zware criminele feiten.

Het gevolg hiervan op de burgers is het ontwikkelen van 'moral panic' (Cohen, 1987). Moral panic die zich dikwijls uit in het NIMBY-syndroom. NIMBY staat voor not in my backyard. Iedereen is ervan overtuigd dat jongeren ruimte moeten krijgen, maar liefst niet te dicht bij de private woning.

Verschiedende elementen spelen een rol in de beeldvorming en de probleemdefiniëring wat betreft rondhangen. We halen kort enkele beïnvloedingstendensen aan.

- Mediaberichtgeving speelt over het algemeen in op het onveiligheidsgevoel door enerzijds de overlast te beaccentueren en anderzijds de uit de hand gelopen situaties in focus te nemen.
- Pedagogisering en institutionalisering: pedagogische instituties en normen doordringen onze samenleving waardoor rondhangende jongeren geïncideerd worden. Informele jeugdruimtes zoals de straat worden als risicovol beschouwd en omgevormd tot formele jeugdruimtes .
- Publieke ruimte wordt een steeds schaarser goed door bebouwing en private toe-eigening. Hierdoor worden de mogelijkheden voor informele ontmoetingsplekken gereduceerd en komen jongeren meer onder sociale controle te staan (Hazekamp, 1985; Noorda & Veenbaas, 2006).
- Publieke ruimte wordt steeds meer een doorganggebied en verliest hiermee zijn functie als ontmoetingsplaats. Jongeren die de publieke ruimte toch gebruiken als ontmoetingsplaats kunnen op weinig begrip rekenen. Ze gebruiken de ruimte op een eigen manier die niet strookt met de opvattingen van andere gebruikers (Karsten et al., 2001).
- Noorda & Veenbaas (2006) stellen dat de tolerantie van volwassenen tegenover jongeren afgenomen is. Volwassenen voelen zich bedreigd en in hun privacy aangetast. Het onveiligheidsgevoel wordt daarenboven versterkt door de privatisering van de publieke ruimte (Bouverne-De Bie, 2006-2007).

Historisch gezien kunnen we enkele theorieën onderscheiden die rondhangen benaderen. In de jaren '60 maakte de maatschappelijke reactie-benadering zijn opgang, gedragen door de labelling-theoretici. Het vormde een antwoord op de structureel-functionalistische stroming die jeugdsubculturen beschouwde als statische fenomenen. De maatschappelijke reactie-benadering bestudeerde de processen waarlangs bepaalde jeugdsubculturen tot stand kwamen. Hun vaststelling kan gevat worden in het volgende citaat: "De maatschappelijke reactie-benadering veronderstelt een proces van identiteitstransformatie bij betrokken regelovertreders" (Hazekamp, 1985, p. 126). Hiermee wordt bedoeld dat elke rondhangende jongere door het etiket dat het toegewezen krijgt een negatief zelfbeeld gaat ontwikkelen. Samen met dit zelfbeeld vindt er een symbolische reorganisatie plaats in de jongere zelf. Dit zou inhouden dat de jongere in een proces gevangen raakt en hierdoor gedoemd is een deviantie-carrière te ontwikkelen.

Deze deterministische bevindingen ondervonden veel kritiek in de jaren '70. Onder andere Warner en Johnson verweten deze benadering dat ze de betekenisverlening van de jongeren zelf ontkent (Hazekamp, 1985). Parker uitte kritiek op de gebrekkige empirische gegevens van deze benadering (Hazekamp, 1985). Uit het participierend-observatie-onderzoek van Parker bleek dat jongeren verschillend reageerden op de etikettering en dus niet onontkoombaar en automatisch een deviante carrière zouden ontwikkelen.

In dezelfde lijn stellen Noorda & Veenbaas (2006, p.1): "Rondhangen heeft in de meeste gevallen weinig met echte criminaliteit te maken". Zij maken het onderscheid tussen aanvaardbare, hinderlijke, overlastgevende en criminele jeugdgroep.

Bij de aanvaardbare jeugdgroep begeven jongeren zich in groep maar gedragen zich binnen de normen van de omgeving. Er is geen sprake van hinder of overlast. Het hinderlijke type trekt zich niet zoveel aan van de omgeving. Soms loopt het uit tot schermutselingen maar deze zijn eerder toevallig en niet gepland. Over het algemeen kan deze groep jongeren aangesproken worden op hun gedrag.

De overlastgevende groep is nadrukkelijk aanwezig door zijn sporadisch provocerend optreden. Ze vallen soms voorbijgangers lastig of vernielen kleine zaken. Ze zijn minder goed te corrigeren. Ook de kleine vormen van criminaliteit zijn doelbewust gepleegd en deze jongeren zijn sterk bezig om te zorgen dat ze niet gepakt worden door de politie.

De criminele jeugdgroep tenslotte bestaat gedeeltelijk uit jongeren die op het criminele pad zijn geraakt. Ze plegen in stijgende mate criminele feiten om het geldgewin. De feiten nemen toe in ernst en gaan dikwijls gepaard met geweld.

De eerste drie types (aanvaardbaar, hinderlijk en overlastgevend) komen procentueel meer voor dan de criminele groep. Verder zijn ze talrijker op het platteland en in de kleine steden, daarentegen zijn de criminele groepen meer geconcentreerd in de grootsteden (Noorda & Veenbaas, 2006). Verder heeft de criminele jeugdgroep een veel bredere actieradius en is minder buurtgebonden dan de andere types. Aanvaardbare en hinderlijke groepen kennen een minder vaste samenstelling van de groep dan overlastgevende en criminele jeugdgroepen (Noorda & Veenbaas, 2006).

Vier opmerkingen willen we bij deze indeling maken. Ten eerste gaat het hier over een kunstmatige indeling van jeugdgroepen, in de praktijk is het onderscheid veel minder duidelijk. Ten tweede wordt door deze indeling de norm van wat aanvaardbaar is en wat als overlast beschouwd wordt herbevestigd. In een derde bemerking willen we aanduiden dat dit model geen evolutiethese inhoudt. Daarmee bedoelen we dat het geen evidentie is dat een aanvaardbare groep evolueert naar een criminele groep. Ten slotte willen we benadrukken dat deze indeling zeer waardevol is omdat het aantoont dat er een diversiteit aan groepen is in het straatbeeld.

Voor een verdere benadering en lezing van het rondhangen sluiten we ons aan bij het standpunt van Hebdige (2002). Subculturen zoals het rondhangen moeten volgens hem gelezen worden als de symbolische uitdaging van een symbolische orde. Rondhangen heeft voor de jongeren een symbolische waarde en speelt een rol in het symbolische verzet tegen de bestaande samenleving. Ook het gedrag en bepaalde handelingen (binnen de grenzen van het aanvaardbare) moeten op deze manier gelezen worden. In hoofdstuk 2 gaan we dieper in op deze betekenisverlening.

2 Betekenis van rondhangen voor jongeren

De vraag naar de betekenis van rondhangen kan van heel wat verschillende antwoorden voorzien worden afhankelijk van het perspectief van de ondervraagde. Ouders zullen de betekenis anders inschatten dan welzijnswerkers en deze nog anders dan de rondhangende jongeren zelf.

Rondhangen wordt door bezorgde volwassenen op basis van feitelijk waarneembare handelingen als doelloos en zinloos tijdverlies beschouwd (Laidler & Hunt, 2001). Het is echter noodzakelijk om voorbij de handelingen en het gedrag van individuen en sociale groepen te kijken om de achterliggende betekenis ervan op te sporen (Pavis & Cunningham-Burley, 1999). Deze achterliggende betekenis kan de zinloosheid van rondhangen weerleggen. We dienen hierbij in lijn met Karsten et al. (2001) op te merken dat de betekenis van rondhangen voor jongeren niet los kan gezien worden van contextuele kenmerken zoals de buurt en de levensomstandigheden van jongeren.

In dit hoofdstuk proberen we door middel van literatuurstudie te achterhalen op welke vlakken rondhangen een betekenis kan hebben voor jongeren. We behandelen achtereenvolgens de ruimtelijke dimensie, de sociale dimensie, het gedrag, de ontwikkeling, de emancipatie van jongeren en de praktische dimensie. Bij deze opdeling dienen we op te merken dat de dimensies heel sterk samenhangen en voor een stuk ook overlappend zijn.

2.1 Ruimtelijke dimensie

Jongeren hebben nood aan eigen ruimte. Hall et al. (1999) signaleert dat jongeren plaats nodig hebben om hun ontwikkeling te voeden en te verkennen. De ruimte veronderstelt een eigen territorium waar men zelf vorm aan kan geven. Dit kan zowel een dagboek zijn, de eigen kamer of een plek in het huis. Door kleine behuizing en het niet hebben van een tuin zoeken bepaalde jongeren hun eigen plek in de publieke ruimte (Karsten et al., 2001). Deze publieke ruimte vormt het territorium van onder andere rondhangende jongeren. Jongeren bezitten vaak niet de middelen om een ruimte economisch of politiek af te dwingen. Dit is niet anders bij rondhangende jongeren. Pavis & Cunningham-Burley (1999, p. 588) geven aan: "It was space, both geographical and social, that the young people had colonized and used to create their own leisure using minimal material resources." Het gaat dus om een symbolische kolonisatie of toe-eigening van de ruimte. Dit houdt niet alleen in dat jongeren de ruimte lichamelijk bezetten maar ook dat de ruimte een betekenis heeft voor de jongeren. Augé (1995) heeft het over 'antropologische plaatsen'. Deze plekken krijgen betekenis door de aanwezigheid van zichtbare menselijke handelingen die de jongeren stellen. Een straat of een plein is dus niet zomaar een plek, maar een 'antropologische plaats'. Rasmussen (2004) spreekt over 'children's places' in het geval van plaatsen die voor jongeren of kinderen een bijzondere betekenis hebben waar volwassenen meestal geen weet van hebben. Dit kan bijvoorbeeld gaan om een bankje naast het sportcentrum.

Wat Steffen & Cuyvers (2003) de sociale en culturele dimensie van ruimte noemen is bij rondhangen heel sterk aanwezig. De sociale dimensie omvat de ontmoeting die gekoppeld wordt aan een bepaalde ruimte, bij de culturele gaat het om de emotionele waarde van een plek voor een individu of een groep. Bij de creatie van formele hangplekken is de afwezigheid van emotionele waarde en betekenis een reden voor het non-gebruik van deze ruimtes.

Rondhangende jongeren vormen door hun ruimtegebruik bepaalde neutrale zones van de publieke ruimte om tot eigen, betekenisvolle ontmoetingsplekken. De plaats waar de jongeren elkaar treffen ligt meestal binnen de grenzen van de woongemeente of zelfs in de buurt waar ze wonen. De meerwaarde hierbij is dat de plek vlot bereikbaar en gekend is waardoor ze veiligheid en zekerheid

biedt aan de jongeren. Hiermee beantwoordt ze aan de behoefte van jongeren om zichzelf te kunnen zijn en te ontdekken.

Plaatsen spelen een belangrijke rol in de identiteitsontwikkeling van individuen, zo ook de publieke ruimte. Shanahan & Flaherty (2001) geven aan dat jongeren meer tijd doorbrengen op plaatsen die gekenmerkt zijn door positieve ervaringen, zowel op psychologisch als op sociaal vlak. Rondhangende jongeren vinden deze positieve ervaringen op de ontmoetingsplek in de publieke ruimte. Jongeren ervaren er bijvoorbeeld niet de drempels op vlak van toegankelijkheid waarmee ze in maatschappelijke instituties geconfronteerd worden. Deze ervaringen zijn stimulerend voor de ontplooiing van de jongere als individu.

Jongeren kiezen voor bepaalde plaatsen omwille van persoonlijke behoeftes. Hall et al. (1999) benadrukken dat de keuze voor een plek op basis van de mogelijkheden van die plek bewust gebeurt. Onder andere Dresen-Coenders et al. (1991) geven aan dat de ontmoetingsplek ook gebruikt wordt als 'uitvalsbasis' om zich te mobiliseren om ergens anders naar toe te trekken. Verder houden jongeren enerzijds van plekken zoals winkelcentra waar ze zich kunnen laten zien, zelf heel wat kunnen zien, de eigen autonomie kunnen onderstrepen en confrontatie kunnen opzoeken. Dresen-Coenders et al. (1991, p. 121) hebben het over "flaneren en 'mallen' op straat". Vaak zijn het plaatsen met een grote kans op het voordoen van een spannende gebeurtenis. Anderzijds houden ze van plaatsen waar ze niet gezien worden of niet opvallen bijvoorbeeld een ontmoetingsplaats achter het sportcentrum (Karsten et al., 2001). Hazekamp (1985) spreekt in die gevallen van 'nissen'. Deze behoeftes namelijk 'gezien worden' versus 'niet-gezien worden' lijken tegengesteld aan elkaar maar beide hebben een waardevolle functie in de ontwikkeling van de jongeren.

2.2 Sociale dimensie

De ontmoetingsplaats is een sociale ruimte (Hall et al., 1999). Zo stellen ook Allegaert & Van Bouchaute (1999) dat ruimte voor jongeren in de eerste plaats ontmoetingsruimte is. Tijdens de ontmoeting spelen peers en peergroepen een cruciale rol. Het belang van leeftijdsgenoten bij jongeren wordt door verschillende auteurs aangegeven (Craeynest, 1997; Goedseels et al., 2000; Shanahan & Flaherty, 2001; Bouverne-De Bie, 2006-2007). Jongeren getuigen zelf (Hall et al., 1999, p. 506) "having somewhere to go -somewhere to get together and participate in the routines and dramas of peer group interaction- is a priority." Het is onder andere zo dat vriendschapsrelaties bijdragen tot de beslissing om al dan niet deel te nemen aan het gestructureerde vrijetijdsaanbod (Persson et al., 2007). Vriendschapsrelaties lijken voor jongeren belangrijk te zijn en worden niet vlug op het spel gezet (Goedseels, 2002).

Rondhangende jongeren ontmoeten elkaar in een 'zelfgevormde' groep waarbij het niet-institutionele karakter van de relatie (zoals gezin, school, werk, vereniging etc.) tussen de jongeren kenmerkend is. Hall et al. (1999, p. 506) halen aan: "Relations are not marked by familial obligation or by official authority, but by friendship". Net door de 'zelfgevormdheid' van de groep is de band tussen de jongeren heel sterk.

Die band wordt nog versterkt door eventuele conflicten of bedreigingen van andere groepen jongeren (Hazekamp, 1985). Door de confrontaties kunnen de jongeren hun individuele identiteit maar ook de groepsidentiteit bevestigen door zich af te zetten tegen de andere groepen. Hierdoor wordt de visie op zichzelf als wij-groep of 'ingroup' en op de anderen als 'outgroups' bevestigd (Tarrant, Mackenzie & Hewitt, 2006). Het groepsgebeuren biedt bij confrontaties maar ook op vlak van persoonlijke ontwikkeling voor elke jongere de nodige veiligheid.

De vriendengroep is niet alleen voor de ontmoeting belangrijk maar biedt steeds meer steun bij de identiteitsontwikkeling. Jongeren maken zich los van volwassenen en spiegelen zich steeds vaker aan elkaar. "In de groep vindt men ook een groepsidentiteit, iets wat men erg nodig kan hebben om het tijdelijk ontbreken van een eigen identiteit op te vullen" (Craeynest, 1997, p. 160). Zichzelf profileren als individu binnen de groep gebeurt pas in de late adolescentie (Craeynest, 1997). Jongeren ontwikkelen dus door middel van de groep een identiteit, eigenwaarde en verwerven sociale status.

Jongeren geven in een vroeg stadium van de adolescentie vaak de voorkeur aan leeftijdsgenoten van dezelfde sekse (Craeynest, 1997). Als adolescenten een stuk zelfzekerheid ontwikkeld hebben ontstaan verkennende contacten met het andere geslacht. Rondhangen en de begeleidende handelingen (Miedema, 1994) spelen dan ook een rol als middel om indruk te maken op de andere sekse.

Over rondhangende jongeren wordt vaak gezegd dat ze elkaar meesleuren in negatief gedrag. Deze bezorgdheid staat tegenover het feit dat jongeren elkaar ondanks grensoverschrijdend gedrag onderling heel wat steun kunnen bieden. Het is dus niet zo dat risicogedrag in alle opzichten negatief is. De jongeren steunen bijvoorbeeld op elkaar om problemen op te lossen (bv. verliefdheid, schoolproblemen, verveling etc.) (Bouverne-De Bie & Verschelden, 1999). Door het ervaren van deze positieve steun (Shanahan & Flaherty, 2001) bouwen jongeren een positief zelfbeeld uit.

2.3 Gedrag

Naast het rondhangen op zich gaat rondhangen vaak gepaard met bepaalde acties of handelingen waardoor het omschreven wordt als 'actief' niets-doen. Deze acties kunnen praten of voetballen zijn maar ook alcohol- of druggebruik, klein vandalisme of vechtpartijen komen voor. Miedema (1994) heeft het over 'begeleidingsverschijnselen van vrijetijdsbezigheden'.

Het is belangrijk deze handelingen niet te sterk te problematiseren maar binnen de context van de adolescentie te zien. Jongeren gaan op zoek naar andere leefvormen en nieuwe sensaties. Experimenteren, grenzen aftasten en overschrijden hoort bij dit proces. Grensoverschrijdingen moeten we opvatten als dingen uitproberen, vaak fysiek testen, zowel van je eigen vermogens als van de regels die je gesteld worden of van de grenzen van anderen (Woltring, 1988). De frequentie van bepaalde vormen van grensoverschrijdend gedrag zoals vandalisme, diefstal, slagen en drugverkoop stijgt tot de leeftijd van 15 à 16 jaar maar daalt daarna sterk (Goedseels, 2002). Eigenlijk moeten we hier spreken over 'leeftijdsgebonden delinquentie' (Walgrave, 2002, p. 83). Corrigan (Hazekamp, 1985) heeft het over 'weird ideas'. Veel adolescenten komen in een periode van drift terecht waarin leeftijdsgebonden delinquentie een normaal fenomeen is. "In de grootsteden verloopt deze fase echter intensiever [dan in kleinere steden of platteland]" (Walgrave, 2002, p. 82). Adolescenten groeien als het ware uit die criminaliteit, het gedrag en de handelingen zijn vaak zelflimiterend (Diekstra, 1992; Goedseels, 2002).

Dergelijk grensoverschrijdend gedrag wordt ook aangeduid met de term 'groepsgebonden delinquentie' (Miedema, 1994, p. 44). Het accent bij deze omschrijving ligt in het feit dat delinquent gedrag zoals vandalisme en druggebruik vaak in groepsverband gesteld wordt (Woltring, 1988; Beke et al., 2000). Alhoewel bepaalde gedragingen meer in groep voorkomen dan individueel relativeert volgend citaat toch de frequentie van grensoverschrijdend gedrag in groepsverband: "much of the time in every group was spent just hanging around together- talking and joking" (Emler & Reicher, 1995, p. 174).

De bovengenoemde handelingen hebben tijdens de adolescentieperiode een belangrijke betekenis voor de jongeren. Handelingen (inclusief leeftijdsgebonden delinquentie) hebben een symbolische waarde binnen de groep. Laidler & Hunt (2001) en Pavis & Cunningham-Burley (1999) geven aan dat

handelingen zoals praten, grappen, herinneringen ophalen, discussiëren, de eer verdedigen, respect opeisen, alcohol- en druggebruik etc. een betekenis hebben als sociaal bindmiddel die de cohesie en groepsolidariteit verhogen. Verder kunnen deze vormen van gedrag van betekenis zijn als expressiemiddel om persoonlijke, innerlijke conflicten te kanaliseren (Woltring, 1988).

Jongeren geven aan dat deze handelingen niet gepland zijn en dus 'onvoorspelbaar' zijn (Pavis & Cunningham-Burley, 1999). Het is net dat gevoel van avontuur dat het rondhangen boeiend maakt (Sinnaeve & Schillemans, 2006). Het beleven en scheppen van spannende gebeurtenissen hangt sterk samen met de ontmoetingsplaats en is onderdeel van het rondhangen.

Het zelflimiterende karakter en de betekenis voor de groep neemt niet weg dat bepaalde handelingen overlast teweeg brengen. In deze gevallen is de zelfregulerende kracht van de groep niet sterk genoeg. Het kan zinvol zijn hierbij de jongeren op een respectvolle manier aan te spreken over hun gedrag. Noorda & Veenbaas (2006) geven aan dat jongeren het niet erg vinden om aangesproken te worden, op voorwaarde dat dit op een respectvolle manier gebeurt.

2.4 Ontwikkeling

Rondhangen is sterk verbonden met de jeugdperiode. Deze fase wordt gezien als een moratoriumfase (het jong-zijn in een eigen sociale jeugdruimte) waarna jongeren geleidelijk aan ingroeien in de meer serieuze wereld van de volwassenen (Miedema, 1994).

Verschillende aspecten van de ontwikkeling zoals sociale en communicatieve vaardigheden, identiteitsontplooiing, verkennen van omgangsvormen, stimuleren van creativiteit,... worden verrijkt door het rondhangen. Het ontwikkelingsniveau tijdens het rondhangen is volgens de ontwikkelingstheorie van Vygotsky te situeren in de 'zone van de naaste ontwikkeling'. Individuen hebben de 'zone van de actuele ontwikkeling' verlaten en gaan nu meer grensverleggend, actief en vernieuwend ageren (Dijkman, 1993).

Rondhangen is vooreerst een manier om (in groep) zowel sociale als communicatieve vaardigheden te oefenen. "Rondhangen scherpt de sociale vaardigheden, creëert een eigen leefwereld, kortom, speelt een rol in het opvoedingsproces" (De Donder, 2004, p. 19). Jongeren leren luisteren, eigen meningen overbrengen, omgaan met conflicten en emoties etc. Deze vaardigheden kunnen geoefend worden in een proces van 'trial en error' om later aangewend te worden in andere situaties. Jongeren leren door het functioneren in groep omgaan met anderen. Men kan hier spreken van een vorm van informeel leren waar leerprocessen spontaan op gang komen. Jongeren leren bijvoorbeeld dat hun eigen gedrag consequenties met zich meebrengt in de omgang met anderen.

De vriendenkring speelt zowel in de persoonlijke ontwikkeling als in het oefenen van de omgang met anderen een belangrijke rol. Bratt (2004) stelt: "Participation in unsupervised subcultures will continue to be a source of social integration among peers and contribute to the maturation of teenagers". Tijdens de adolescentie neemt de ontwikkelingstaak een centrale plaats in. Dit houdt in dat een proces van identiteitsvorming begint en tot een voorlopig einde komt. De ontwikkeling van de identiteit is vandaag onder invloed van processen als detraditionalisering en individualisering steeds meer gebaseerd op de spiegeling aan en de steun van leeftijdsgenoten. Tijdens informele ontmoetingen tussen jongeren worden aspecten van persoonlijke en sociale identiteit gevormd, bevestigd, herwerkt en gerepeteerd (Hall et al., 1999). Jongeren kunnen vrijblijvend experimenteren met nieuwe mogelijkheden, grenzen, sociale rollen en vaardigheden. Dit houdt een proces in van exploratie, experimenteren en confrontatie.

De ontwikkeling van kinderen en jongeren gaat gepaard met het uitbreiden van het territorium (Karsten et al., 2001; Bouverne-De Bie, 2006-2007). Rondhangende jongeren gaan in groepsverband

op verkenning in de omgeving. Hall et al. (1999) benadrukt het onlosmakelijke verband tussen identiteitsontwikkeling en plaatsen in de ruimte. Voor rondhangende jongeren is hun identiteit sterk verbonden met de ontmoetingsplekken in de publieke ruimte. In die ruimte worden ze echter geconfronteerd met reacties dat jongeren er teveel zijn, niet gewenst zijn, weg moeten etc. Wij vragen ons samen met Karsten et al. (2001) af welke invloed dit heeft op de identiteitsontwikkeling van de jongeren?

Jongeren leren door de ontmoeting in groep verschillende omgangsvormen kennen. Daar vormt indruk maken op de andere sekse een onderdeel van (Noorda & Veenbaas, 2006).

Verder worden jongeren bij het rondhangen sterk aangesproken op hun creativiteit om met een minimum aan middelen hun tijd op een voor hen amusante manier in te vullen (Hazekamp, 1985; Pavis & Cunningham-Burley, 1999). Ook Rasmussen (2004) geeft aan dat 'children's places' resultaat zijn van creativiteit.

Een voorwaarde voor, maar ook een onderdeel van de ontwikkeling van jongeren is het verwerven van autonomie. Deze autonomie vormt een onderdeel van de bredere emancipatie van jongeren. Welke rol rondhangen speelt in dit emancipatieproces behandelen we in het volgend deel.

2.5 Emancipatie

Rondhangen draagt bij tot de emancipatie van jongeren. Emancipatie houdt een niet beëindigbaar groeiproces naar onafhankelijkheid, vrijheid en mondigheid in. Het gaat over mondiger en zelfstandiger worden in relatie tot anderen. Jongeren nemen hierdoor hun plaats in de samenleving in. "Een functionalistische benadering toont aan dat een groepscultuur onder jongeren noodzakelijk is om voorbereid te worden op toekomstig functioneren in de samenleving" (Karsten et al., 2001, p. 107). Ontmoeting in de vriendengroep vormt een belangrijke schakel in de sociale integratie en oriëntatie in de bredere samenleving. Ten Have ziet emancipatie als een proces dat een strijd is op persoonlijk en sociaal vlak, waarin het zich afzetten tegen de bestaande orde en het vinden van een alternatieve basis van zelfvertrouwen en identiteit centraal staat (Bouverne-De Bie, 2006-2007). Bij rondhangen herkennen we sterk de idee van 'zichzelf bevrijden' van controle en macht door anderen. Een continu zelfontplooiingsproces is hier aan de orde.

Het verwerven van autonomie, die we terugvinden tijdens het rondhangen maakt onderdeel uit van het emancipatieproces. Autonomie vatten we op als het proces waarbij jongeren zich losmaken van volwassenen en zichzelf besturen. "Het losmakingsproces van centrale hechtingsfiguren zoals de ouders is noodzakelijk voor jongeren" (Diekstra, 1992, p. 119). Zowel in gezin, school als op de arbeidsplek gelden regels en zijn jongeren verantwoording schuldig. Het is belangrijk dat jongeren op bepaalde tijdstippen kunnen ontsnappen aan deze gestructureerde instituties (school, gezin, arbeidssituatie, ...) van de samenleving. Dresen-Coenders et al. (1991) stellen dat zich onttrekken aan het toezicht van volwassenen door de tijden heen een kenmerk is van het samen-jong-zijn. Jongeren willen zich terugtrekken uit de directe invloedssfeer van volwassenen en zonder formele regels en toezicht tijd doorbrengen met elkaar. Zo geven 15- jarigen aan dat ze vrienden ontmoeten 'los van thuis' belangrijk vinden. "Je moet niet zo opletten wat je doet" (Bouverne-De Bie & Verschelden, 1999, p. 55).

Rondhangen kan gezien worden als een expressiemiddel van dit streven naar autonomie. Het is tevens een middel om de jeugdapartheid te profileren, te handhaven en te beaccentueren doordat kinderen niet mogen deelnemen en ook volwassenen buitengesloten zijn (Dresen-Coenders et al., 1991).

Dit streven naar autonomie gaat gepaard met vrijblijvendheid en vrijheid van handelen. De ontmoeting in de publieke ruimte biedt meer vrijheid van handelen dan in maatschappelijke instituties (Hazekamp,

1985). Jongeren creëren op die manier in de openbare ruimte hun eigen tijd, ruimte en als het ware een eigen institutie zonder expliciete regels en eisen. Hazekamp (1985) laat zien dat jongeren een 'zone van vrijheid' gaan opzoeken waarin ze elkaar ontmoeten op een vaste plek zonder toezicht van volwassenen. Rondhangen biedt kortom de mogelijkheid om ongedwongen, ongestructureerd onafhankelijk gedrag te exploreren en zelfstandig met vrienden om te gaan (Karsten et al., 2001).

De meerwaarde van rondhangen als vrijetijdsbesteding namelijk de ongedwongenheid wordt door de jongeren ervaren als een bevrijding. Samen met de bevrijdende ervaring kan rondhangen voor bepaalde jongeren een vlucht zijn uit negatieve ervaringen, al dan niet in verband met controle van volwassenen. Persson et al. (2007) geven aan "Youth who do not feel valued and respected at home avoid other adult-controlled, structured settings when they are old enough to choose their own leisure activities". Voor deze jongeren is het rondhangen vaak een vlucht weg van de thuis-, school- of arbeidssituatie. Pavis & Cunningham-Burley (1999) zien in de straatcultuur een praktische en symbolische korte termijn oplossing voor bepaalde problemen. Het kan ook betekenis hebben als een voorlopige ontsnapping of distantie van de veeleisende prestatiegerichte samenleving. De term 'terugvalbasis' die jongeren gebruiken om hun ontmoetingsplek te benoemen (Manghelinkx, 2004) duidt op de zekerheid en houvast die ze er vinden (met leeftijdsgenoten). Deze zekerheid vinden de jongeren misschien niet of in mindere mate op andere plaatsen.

2.6 Praktisch

In de literatuur vinden we motieven van praktische aard terug voor het rondhangen. Het gaat vooreerst over het ontmoeten zonder afspraken te moeten maken. De jongeren gaan op willekeurige momenten naar hun ontmoetingsplek en treffen er meestal wel iemand aan.

De toegankelijkheid speelt ook een belangrijke rol. "De straat is voor alle jongeren een gebied dat makkelijk toegankelijk is" (Karsten et al., 2001, p. 87). Het gaat hier niet alleen over de afwezigheid van drempels maar ook over de financiële toegankelijkheid. Rondhangen is een goedkope vorm van vrijetijdsbesteding. Voor jongeren uit lagere sociaal-economische klassen is dit een motief dat sterk doorweegt (VVJ³, 2003).

Verder is rondhangen een alternatief als jongeren geen andere vrijetijdsbesteding vinden of kennen die aansluit bij hun behoeften. Als de vrije tijd niet gevuld wordt kan verveling optreden. Verveling 'kan' een reden zijn voor het rondhangen (Karsten et al., 2001).

2.7 Samengevat

Uit dit literatuuronderzoek naar de betekenis van rondhangen blijkt dat verschillende auteurs de positieve elementen van het rondhangen benoemen. Voor de beschrijving hebben we een analytisch onderscheid gemaakt tussen dimensies maar de overlap en het verband ertussen blijkt groot te zijn. In volgend citaat van Hall et al. (1999, p. 506) worden verschillende dimensies aangehaald die de betekenisvolheid van rondhangen voor jongeren bevestigen. "The emphasis here is space in which to meet and be with others, space which young people can enter on their own terms and on their own initiative, unaccompanied and unsupervised by adults."

Het gebruik van de publieke ruimte als ontmoetingsplaats kan voor de rondhangende jongeren waardevol zijn als compensatie voor het plaatsgebrek thuis, door de afwezigheid van controle door volwassenen, door de toegankelijkheid en door de betekenis die de ontmoetingsplek heeft. De ruimte is tevens sterk verbonden met de identiteitsontwikkeling van de jongeren. Bij de ontplooiing van de persoonlijke en de sociale identiteit spelen de 'peers' een belangrijke rol. Zowel de ruimte als de

³ Vereniging Vlaamse Jeugddiensten en -consulenten

leeftijdsgenoten bieden veiligheid aan de rondhangende jongeren. De ruimte door de vertrouwde omgeving, de leeftijdsgenoten door het groepsgebeuren. Autonomisering maakt deel uit van, maar is tegelijkertijd voorwaarde van de identiteitsvorming van jongeren. Het verwerven van autonomie maakt deel uit van een brede emancipatie van de jongeren. Jongeren zetten zich een stuk af en gaan op zoek naar hun eigen plek in de samenleving. Jongeren gaan tijdens de ontwikkelingsperiode nieuwe sensaties opzoeken en grenzen aftasten. De adolescentie als ontwikkelingsmoratorium gaat gepaard met leeftijdsgebonden handelingen. Rondhangen met bepaalde begeleidende verschijnselen zoals vandalisme en lawaaierigheid zijn daar getuige van. Naast deze mogelijkheden betekent rondhangen voor de jongeren een vlucht uit de veeleisende instituties in de samenleving of een korte termijn oplossing voor probleemsituaties (thuis, op school etc.).

3 Conclusies, bespreking en suggesties

3.1 Conclusies

In deze conclusies willen we vanuit de literatuurgegevens en de onderzoeksresultaten een samenvattend antwoord formuleren op de onderzoeksvraag ‘Welke betekenis heeft rondhangen voor jongeren?’. Aansluitend maken we een bespreking waarin de link met het sociaal werk duidelijk naar voor komt.

Zowel uit de literatuur als uit de onderzoeksresultaten blijkt dat rondhangen voor jongeren op verschillende vlakken een betekenis heeft. We kunnen een viertal hoofdzaken onderscheiden.

Rondhangen krijgt ten eerste betekenis als ontsnapping aan de controle van volwassenen. Het beantwoordt dus aan de behoefte om ‘niet gezien te worden’. Deze behoefte herkennen we in de eigenheid van de ontmoetingsplekken die relatief verscholen liggen.

Ten tweede is het betekenisvol als ontmoeting van vrienden. Deze betekenis vormt dan ook de belangrijkste drijfveer om rond te hangen. Vrienden spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van jongeren. Ze bieden veiligheid, zekerheid, steun, erkenning en waardering.

Ten derde heeft het ontwikkelingsaspect op zich een betekenis voor de jongeren tijdens het rondhangen. Jongeren geven zelf ‘mezelf kunnen zijn en ontplooiën’ aan als belangrijke drijfveer om rond te hangen. Jongeren leren er veel over de omgang met anderen en over zichzelf. Jongeren getuigen dat rondhangen ‘hen mee gevormd heeft tot wie ze zijn’. Aansluitend kunnen jongeren in hun rondhanggedrag tonen wie ze zijn en waarvoor ze staan, hun eigen plek verwerven binnen de samenleving. Jongeren voelen zich hierdoor sterker betrokken bij de bredere samenleving.

Als laatste punt krijgt rondhangen betekenis door de vrijheid en vrijblijvendheid die erin gelegen is. De vrijheid slaat op de afwezigheid van controle door volwassenen maar ook op de afwezigheid van verplichtingen. De afwezigheid van vaste afspraken waardoor jongeren vrij zijn om al dan niet naar de ontmoetingsplek te gaan verklaart de vrijblijvendheid van rondhangen.

We wijzen op het feit dat een verbod op rondhangen meer zou verbieden en meer groeimogelijkheden voor de jongeren zou ontnemen dan bepaalde volwassenen zich bewust van zijn.

We kunnen samen met Dresen-Coenders et al. (1991, p. 133) besluiten dat “samen-jong-zijn bestaat uit een aanzienlijke portie rondhangen als te weinig onderkend, maar betekenisvol tijdverdrijf”.

3.2 Bespreking

Aan het begin van deze scriptie werd gewezen op het beschrijvende karakter van de probleemstelling. We vulden aan dat het adviserende element zich niet bevindt in de probleemstelling zelf maar eventueel in de consequenties ervan. Hiermee bedoelen we dat de verkregen resultaten en gemaakte conclusies betekenisvol kunnen zijn voor het sociaal werk in het algemeen en in het bijzonder voor het sociaal beleid en de welzijnspraktijk.

We zijn in dit onderzoek op zoek gegaan bij jongeren naar mogelijke betekenissen van rondhangen en hebben hiermee positie genomen in een boeiende, actuele discussie. Door ons te verdiepen in bepaalde betekenisvolle aspecten van het rondhangen plaatsen we deze vrijetijdsbesteding in een positief daglicht. Hierdoor komen we haaks te staan op bepaalde reacties van ouders en buurtbewoners, op bepaalde keuzes die in het beleid gemaakt worden, op bepaalde defensieve welzijnspraktijken, op de pedagogische bezorgdheid en op de publieke opinie. De beeldvorming in verband met rondhangen wordt gevoed vanuit verschillende instanties zoals de media en het gevoerde

beleid. Het is voor elk van deze instanties belangrijk dat zij dit positieve verhaal en de betekenisverlening van de jongeren kennen om hier ook effectief mee rekening te houden bij het maken van keuzes.

Het sociaal beleid dient zich open te stellen voor de erkenning van de betekenisvolheid van rondhangen en breder nog, voor de waardevolheid van non-formele vrijetijdsbesteding. Voor het jeugdbeleid houdt dit onder andere in dat antwoorden op vragen en behoeftes van jongeren ruimer gezocht moeten worden dan enkel in het bewegings- of verenigingsmodel. Niet alleen verenigingen en instellingen verdienen aandacht maar ook de doelgroep als individu. Voor het ruimtebeleid, in het bijzonder het jeugdruimtebeleid houdt dit in dat ruimte voorzien wordt voor rondhangende jongeren. Informele jeugdruimtes zoals de straat dienen bewaard en beschermd te worden en niet steeds omgevormd te worden tot formele jeugdruimtes. De inrichting van de publieke ruimte lijkt ver te staan van het sociaal werk maar speelt een belangrijke rol in dit verhaal. De inrichting van de publieke ruimte kan ervoor zorgen dat ze niet enkel functioneert als doorgangsgebied maar ook als ontmoetingsplaats. Privatisering van de publieke ruimte wakkert het onveiligheidsgevoel en de intolerantie tegenover rondhangende jongeren aan.

Het sociaal werk wordt ingezet om het welzijn van individuen, groepen en gemeenschappen te verhogen. Persoonlijke keuzevrijheid kan daartoe bijdragen maar niet zonder de waardering voor gemaakte keuzes. Wil het sociaal werk een breder draagvlak opbouwen voor dit positief verhaal dan is respect en waardering voor de keuze om rond te hangen onontbeerlijk. Rondhangen als vrijetijdsbesteding mag niet als 'probleem' benaderd worden. Sociaal werk kan daar als medevormgever aan probleemdefinities een rol in spelen door de dialoog tussen de jongeren en andere actoren in de samenleving te bevorderen maar ook door het rondhangen mogelijk te maken.

Rondhangen houdt heel wat groeimogelijkheden in, zowel op persoonlijk vlak als op vlak van participatie en integratie in de samenleving. Bij het nemen van beslissingen op sociaal politiek niveau maar ook in sociaal beleid en in de welzijnspraktijk is dit vorige van groot belang. Dit is zeker het geval voor maatschappelijk kwetsbare individuen die actief worden gekwetst door de georganiseerde maatschappij en die vaak negatieve ervaringen hebben met maatschappelijke instellingen. Door het accent te leggen op maatschappelijke instituties, ook in het vrijetijdscours wordt de reproductie van maatschappelijke kwetsbaarheid versterkt. Een hooggewaardeerde non-formele vrijetijdsbesteding als rondhangen die heel wat betekenis heeft voor jongeren verdient meer aandacht en ondersteuning dan nu het geval is. In het bijzonder voor maatschappelijk kwetsbare jongeren maar ook voor elke jongere draagt rondhangen bij tot de persoonlijke ontplooiing en tot de ontwikkeling van eigenwaarde en een positief zelfbeeld onder andere door het beleven van positieve ervaringen. Een onmiskenbare waarde is de ontwikkeling van sociale vaardigheden door het functioneren in groep. Het rondhangen kan gezien worden als een middel op weg naar maatschappelijke participatie en integratie is, zij het op een niet-geïstitutionaliseerde wijze. Participatie begrepen als deel hebben of deel nemen aan wordt vaak als criterium van sociale integratie naar voor geschoven. De mate van participatie bij rondhangende jongeren lijkt dan wel beperkt, jongeren krijgen door het rondhangen de mogelijkheid om zich in een ruimer geheel te situeren. Het gemeenschapsgevoel en de betrokkenheid op de samenleving wordt aangewakkerd door het zich ophouden in de publieke ruimte. Het sociaal werk speelt in deze sociale integratie een belangrijke rol omdat zij mee de afgrenzing tussen sociale uitsluiting en sociale integratie (re)produceert. Het sociaal werk speelt een belangrijke rol in het erkennen en ondersteunen van de integratiewaarde van rondhangen.

Deze bespreking brengt een positieve boodschap over de betekenisvolheid en waardevolheid van rondhangen op verschillende vlakken. Het sociaal werk kan opdracht vinden in het erkennen en

ondersteunen van deze boodschap als medevormgever aan probleemdefinities maar ook in het ondersteunen en uitbouwen van faciliteiten die het rondhangen mogelijk maken.

3.3 Suggesties

De waarde van voorliggend onderzoek is er in gelegen bepaalde aspecten van het rondhangen uit te diepen. Wil men deze veralgemenen naar de populatie van rondhangende jongeren dan is een grotere steekproef nodig.

Verder kunnen we over de ervaringen, betekenisverlening of tevredenheid van ouders, buurtbewoners of andere betrokken actoren in dit onderzoek weinig zeggen. Het zou een aanvulling zijn, ook voor dit onderzoek om de beleving van deze andere betrokkenen na te gaan.

In dit onderzoek werd het kwalitatief interview gebruikt als onderzoeksmethode. Het zou waardevol zijn het rondhangen methodisch te onderzoeken aan de hand van een observatie. Deze methode zou bepaalde aspecten die in dit onderzoek uitgediept zijn verder kunnen belichten en verifiëren.

Verder zou een onderzoek naar de implementatiemogelijkheden van de verkregen resultaten en gemaakte conclusies waardevol zijn. Hoe kan aan de hand van deze onderzoeksresultaten de beeldvorming in verband met rondhangen bijgestuurd worden?